

FORMINGEN AV KROPPEN I VESTLIG KULTUR

METAFYSIKKEN OG BARNET

av Anders Ohnstad

Denne teksten handler om kroppslighetens kondisjonering med særlig henblikk på *barnet*. Jeg vil tematisere dette problemkomplekset ved å legge vekt på fire tenkere: Friedrich Nietzsche, Alice Miller og Deleuze og Guattari. Nietzsche er det teoretiske utgangspunktet. Jeg vil, med ham, forsøke å vise at den vestlige kulturen bygger på en fortrenning av det kroppslige, og at den moderne krisen består i denne fortrenkte kroppslighetens tilbakevendning. Ut fra dette er min første oppgave å forsøke å knytte Nietzsche til en psykoanalytisk tenkningstradisjon. Men Nietzsche er radikal, det å plassere ham innenfor en enhetlig tenkningstradisjon blir problematisk. Derfor lar jeg Nietzsche møte psykoanalysen der den som skole er under sterkest kritikk. Blant de mest markante eksponentene for denne kritikken er Deleuze og Guattari og Alice Miller. Deleuze og Guattari kobler seg direkte til Nietzsche, han opptrer som et filosofisk forbilde. Alice Miller er på sin side et eksempel på en som ad egne veier kommer til konklusjoner som ligger Nietzsche nær. Det er vanlig å anerkjenne psykoanalysen som en bevegelse som har satt fokus på barnets stilling i kulturen. Nietzsches overmenneske er også barnet. Vi kan si at både metafysikken, staten, familien og dragen som vi møter i *Slik talte Zarathustra*, fungerer ødipaliserende. Deleuze og Guattaris revolusjonære ideal må også nås gjennom en regresjon, en søking etter barnet. Miller vil frigjøre barnet i konkret forstand. Løsningen på den moderne krisen er beslektet hos de tre tenkerne, det er overmennesket, den schizofrene og det indre barnet.

Det gir ikke lenger mening å skille mellom det driftsmessige og det samfunnsmessige. Deleuze og Guattari påpeker dette direkte, at begjærsproduksjonen samtidig også er den sosiale produksjon. Hos Miller er det også slik, for hun forklarer fascismen ut i fra det som foregår i famil-

ien, mens familien allerede er kulturen – allerede et resultat av oppdragelsesregimene. Det er likegyldig for henne om hun i sine skrifter tar utgangspunkt i sine pasienters private historier eller vår kulturs pedagogiske skrifter, det er bare to sider av samme sak. Perversjonen reproduseres på alle nivåer: Gud, staten, pappa-mamma.

Kanskje er det holocaust som gjør det mulig å ta Nietzsches Zarathustra på alvor. Deleuze og Guattari og Millers tenkning kretser også omkring fascismen. De tenker fascismen som en del av vår kultur, et resultat av den moderne utvikling. Med Nietzsche, Miller og Deleuze og Guattari er det mulig å si: Fascismen er ikke noe ytre i forhold til vår kultur, det er dens kjerne, det er selve opplysningstidens rasjonalitet og de disiplinerende regimene vi alle er mer eller mindre underlagt. Slik er det at Nietzsches Zarathustra må bryte sirkelen ved å kaste av seg hevners ånd, at Deleuze og Guattari bekjemper den indre fascismen, at Alice Miller finner ondskapens arnested nettopp i familien og dens velmenende oppdragelse. Deres felles utgangspunkt er at sykdom er den europeiske normalitet, at innsetting av en rigid kroppslighet rår grunnen.

NIETZSCHE OG FORTRENGNINGEN AV DET KROPPSLIGE

For Nietzsche er kroppen et felt bestående av krefter. Disse kreftene bearbeides og formes innenfor kulturen. *Fysisfortrenningen* er den vestlige formingen av kroppen og begjæret. Når det er snakk om en primær fysisfortrenning så er det en tilbakedreining av de kroppslige kreftene som inntreffer så tidlig at det er forut for inntredenen i språket. Som Helge Pettersen skriver, er det hos Nietzsche snakk om et primært lidelsespotensiale som er en forutsetning

for skillet mellom det bevisste og det ubevisste:

Dannelsen av mennesket skjer ved dets inngang i språk og samfunn. Mennesket oppkommer ved å gjennomgå en primær fysis-fortrenging. Mennesket kan sies å skje i en metaforisk transposisjon over i språket. Det taper den gamle kropp. Det går inn i samfunn hvor det tuftes fram bevissthet og hukommelse. (Pettersen 1991, s. 151)

Fortrengningen av det kroppslige skaper resentment, resultatet av oppdemte krefter som det ikke er rom for innenfor de samfunnsmessige rammene. Det er viktig her å skille mellom sorg og skyld, mellom resentment og smerte. Selv om lidelsen er en forutsetning, så er det ikke lidelsen i seg selv som er problemet for mennesket, men snarere de vilkår lidelsen og smerten virker under. Derfor er det at det modernes problem først og fremst er den vestlige kulturs bearbeiding av denne primære lidelsen. Angsten for lidelsen blir primær i forhold til erfaringen av den. Slik er vestlig kultur tuftet på en forakt for legemet, en angst for smerte.

Denne fortrengningen foregår ved at bearbeidingen av kroppen vender seg mot kroppens egne krefter, mot viljen og tiden, *mot* en kroppslig tilblivelse. Slik kommer begjæret i en mangelposisjon. Begjæret blir formet for slik å ta den form som den klassiske psykoanalysen regner for dets natur. Nietzsches begjær, eller livskraft – viljen til makt, er uten mangel. Den går i retning av en total bejaelse av livet. Det er gjennom arbeidet på kroppen at begjæret blir til et begjær av «noe».

Zarathustra kommer til menneskene med en løsning. Han kaller den overmennesket, og han spår dermed muligheten for et alternativ til det *siste* mennesket. Dette mennesket blir mulig ved en gjennomgang av tre stadier: «Åndens tre forvandlinger vil jeg vise dere: hvorledes

Løsningen på den moderne krisen er beslektet hos de tre tenkerne, det er overmennesket, den schizofrene og det indre barnet.

ånden blir en kamel, og kamelen en løve, og løven til slutt et barn.» (Nietzsche 1999, s. 12) Første stadiet er kame-len, det asketiske. Ånden bærer dragens «du skal», altså påtrykket fra kulturen. Å søke en løsning på nihilismen betyr ikke å søke maktposisjoner innenfor regimet som en søker å frigjøre seg fra. Snarere enn å søke dragens posisjon, må man nå viljen gjennom en vandring i ørkenen, slik for eksempel vitenskapenes positivisme møter sin grense,

ved at den vitenskapelige redeligheten forfølges helt til konklusjonene er på regimets bekostning. Å frigjøre viljen til makt, altså selve livskraften, betyr dermed ikke å søke makt i konkret forstand. Kun etter å ha båret dragens påbud til det ytterste kan en bli til løve, og gjennom et «jeg vil», drepe dragen. Det andre stadiet handler altså om å finne tilbake til viljen, og slik åpne et rom for kreativiteten, for det skapende. Det tredje stadiet består i å bli «barnet». Valget av denne betegnelsen for å beskrive overmennesket sier mye om hva som ligger i løsningen på nihilismens krise. Barnet blir metafor for den frie utfoldelsen, for en immanent tilblivelse. Det er dermed snakk om skapelse som prosess, en kreativ produksjon som ikke tilbakeføres til sitt produkt eller til et skapende jeg. Barnet, som løsning, bærer også i seg regresjonen til en tilstand forut for kulturen. Dette betyr at det arbeidet som må gjøres handler om å bevege seg i retning av noe forut for den kulturelle innskrift. En bevegelse mot kroppen og mot frigjøringen av de skapende kroppslige kreftene; kroppen ikke som identitet, i betydningen lik seg selv, men som tilblivelse og erfaring av denne tilblivelsens kreative utfoldelse.

Dermed kan en si at *barnet* blir den posisjon som står lengst fra metafysikkens maktposisjon. Barnet kan leve i nuet, tiden, og tilblivelsen, uten behov for å låse virkeligheten i begrepslig hypostase.

BEGJÆRETS USKYLD

Deleuze og Guattari tenker, som Nietzsche, begjæret uten mangel, som ren strøm. Begjær er ikke begjær av noe i utgangspunktet. Det er ikke begjærets objekt som definerer det. Begjær er alltid et sett av objekter og relasjonene dem i mellom. Men, skriver Deleuze og Guattari, selv om begjæret i utgangspunktet er fritt, og igjen kan bli fritt, så innsettes mangelen som en kastrasjon i den ødipale familieøkonomien. Kontrasten mellom en begrenset mangeløkonomi og en generell økonomi preget av overskudd kan kanskje være en nøkkel til å forstå forholdet mellom et fritt begjær i tilblivelse og det begjæret som faktisk opererer innenfor de kapitalistiske regimene. Den lydige arbeideren er slik et produkt av en *forming* av begjæret, en innsetting av en paranoisk mangel som drivkraft. Og dette er igjen det som muliggjør kapitalismens store oppsamlinger av energi, både i form av kapitalopphopning eller for eksempel opphopning av våpen – den kalde krigens valuta. Dermed blir det kanskje lettere å forstå hvorfor den schizofrene blir et bilde på en revolusjonær helt: Han samler ikke sine krefter i et ensrettet prosjekt. Det å gjøre begjæret til en form for mangel, at du begjærer det du trenger, er å gjøre selve drivfjæren i livet til en form for negativitet. Dette

Illustrasjon: Fagnhild Aamås

begjæret er både den kristne, og senere den kapitalistiske, kulturens versjon av tingenes tilstand, men også det som blir oppdragelsesregimenes resultat.

Det schizofrene dreier seg altså om å handle aktivt og produktivt, men uten at det som skapes tilbakeføres til et skapende «jeg», til en intensjon, eller et formål. Det som ligger til grunn for tilbakeslaget, både i begjærsproduksjonen og den primitive, despotiske og kapitalistiske økonomien, er tilbakevendingen til en global struktur som kvasiårsak til selve produksjonen: et «jeg» i bunnen av begjærets strøm. Det som tilsynelatende er utgangspunktet for begjæret, et «jeg» som sier «jeg vil», er egentlig bare en rest av hele produksjonen, snarere enn en reell årsak. Vi kan her ane en grunnleggende kritikk av det frie, handlende subjektet som det opereres med innenfor den humanistiske, borgerlige tenkningstradisjonen. Hos Deleuze og Guattari er ikke subjektet som en «sjelens represent-

Det å gjøre begjæret til en form for mangel, at du begjærer det du trenger, er å gjøre selve drivfjæren i livet til en form for negativitet

ant» gitt i utgangspunktet. Det er snarere den familiære og samfunnsmessige økonomien som ligger til grunn for de stabile jeg-strukturene. Det er pappa-mamma og samfunnet som koder begjæret slik at det gjentar: jeg... jeg... jeg... Slik sett er jeg'et en paranoisk investering. Men for å unnsnippe dette paranoiske subjektet kreves ikke, slik jeg oppfatter Deleuze og Guattari, noen form for avgrunnserfaring. Det er heller snakk om en oppmyking der stemmen som taler kan bevege seg med strømmer og repetere det forskjellige, isteden for det samme, slik for eksempel en jazzmusiker gjør i improvisasjonen. Det gjelder å få til en *virkelig* tilblivelse, og Deleuze og Guattari sin filosofi peker slik i retning av kunsten. Her er inskripsjonen, tegnene eller kodene åpne, de er ikke fanget i et paranoisk representasjonsregime. Å skrive setninger med en åpenhet for et betydningsmangfold, fremfor å skrive administrative ordreord kunne være en løsning. Barnet er som kunstneren, en som gjennom en umiddelbar kreativitet slipper unna låsingen av subjekt og betydning:

... un enfant qui court, qui joue, qui danse, qui dessine, ne peut pas concentrer son attention sur le langage et l'écriture, il ne sera jamais non plus un bon sujet.
(Deleuze & Guattari 1980, s. 221)

... et barn som løper, som leker, som danser, som tegner,

kan ikke konsentrere oppmerksomheten sin mot språk og skrift, det vil heller aldri være et lydig subjekt.

Deleuze og Guattari sitt revolusjonære prosjekt, deres løsning i forhold til de fascistiske strømningene som finnes i det moderne, blir i *L'Anti-Œdipe* betegnet som en schizoanalyse. Det som trengs er en tilbakevending til utgangspunktet, en utskraping (curritage) av det underbevisste. Slik skal en da kunne frigjøre begjæret fra samfunnets paranoiske investeringer for å kunne sette opp begjærsmaskinene på nytt. Det som da blir gjeldende, er at de må settes opp uten tilbakeføring til en identitet, altså et oppsett som vektlegger multiplisitet fremfor homogenitet; det molekylære fremfor det molare. Istedenfor den differensieringen som kjennetegner metafysikken, som reproduseres i trestrukturens sentralistiske organisasjon, som består i serier med enten-eller, åpner den schizofrene innskriften for både-og; for dobbelthet. Dette er den friheten vi kan oppleve i kunsten, der språket fungerer slik Saussure så det, ved tegn som er et møte mellom to heterogene størrelser, som slik skaper noe nytt. Ved å gjøre kjernen i språktegnet til en relasjon, til en «*différence qui fait une différence* / en forskjell som skaper en forskjell» (Utaker 2002, s. 276), åpner han for å forstå litteraturspråkets ekspansive multiplisitet; for første gang i språktenkningens historie som det grunnleggende prinsipp snarere enn et unntak eller feil i marginen av et autoritært hovedspråk, organisert som et nomenklatur. Slik blir kunsten paradigmatisk og ikke lenger et unntak.

Deleuze og Guattari mener at psykoanalysens tolkning av Œdipus-myten representerer et svik mot barnet. Œdipalisering er den prosess hvormed samfunnets optikk av sykdom/sunnhet projiseres inn i barnet, som blir roten til selve begjæret og dets fortrenkning. Barnet er et offer for kjernefamilien. Ondskapen blir tolket som del av barnet, mens det i realiteten, i den ødipale fortolkningen, er det samfunnsmessige begjær og forbud som skrives inn i barnet *gjennom* pappa-mamma. Deleuze og Guattari kritiserer her Freud på bakgrunn av at han gjør resultatet av fortrenkningen til dens utgangspunkt. For samfunnet er allerede til stede i barnet som paranoisk maskin, og Laios, Œdipus' far, blir dette paranoide samfunnets representant:

L'Œdipe lui-même ne serait rien sans les identifications des parents aux enfants ; et l'on ne peut pas cacher que tout commence dans la tête du père : c'est ça que tu veux, me tuer, coucher avec ta mère? ... C'est d'abord une idée de père : ainsi Laios. (...) *Oedipe est d'abord une idée de paranoïaque adulte, avant d'être un sentiment infantile de névrosé.* (Deleuze &

Guattari 1972, s. 325)

Ødipus selv ville ikke vært noe uten foreldrenes identifikasjoner av barna; og man kan ikke skjule at alt begynner i fars hode: det er dét du vil, drepe meg og ligge med din mor? ... Det er først farens ide: således Laios. (...) *Ødipus er først en voksen paranoikers ide, før den blir en infantil nevrose.*

Sykdom blir i det psykoanalytiske paradigmet et resultat av en indre konflikt mellom begjær og super-ego. For Deleuze og Guattari er barnet snarere en inskripsjons-overflate der foreldrenes paranoia (den kapitalistiske normaltilstand) skrives inn som et ødipalt narrativ. Tolkningen av Ødipus-myten, hvor Laios står som den skyldige, og sirkelen det fører ham inn i fordi han i sin tur var en sønn, men kun i kraft av sin far, møter vi også hos Alice Miller.

DEN SVARTE PEDAGOGIKKEN

For Alice Miller er det tragiske elementet i den vestlige kulturen opplagt: På grunn av vår oppfatning av natur, kropp og begjær som noe farlig som må formes for ikke å skade samfunnet, har vår kultur dannet oppdragelses- og opplysningsregimer. Dette er det Miller kaller den svarte pedagogikken, et redskap for å homogenisere og disiplinere mennesker. Barn blir utsatt for vold og manipuleringsteknikker for å bli til gode samfunnsborgere. Dette skjer i god tro, men også ubevisst. Mennesker som har vært utsatt for slike teknikker selv, uten nettopp å ha hatt anledning til å oppleve de følelsene som knyttes til dette – uten å få artikulert smerten de ble påført, repeterer disse teknikkene uten selv å være klar over det. Dermed blir regimene reproduisert gjennom en gjentakelsestvang. Mennesker som har vært utsatt for den svarte pedagogikken vil overføre den til neste generasjon. Grusomheten i vår kultur reproduseres i familien. Det er ikke smerten i seg selv som skaper problemene, men smertenes fortregning:

[D]et er ikke det at man lider under frustrasjoner som fører til psykisk sykdom, det er forbudet mot å oppleve og artikulere denne lidelse, denne smerte ved det man har lidd. (Miller 1980, s. 231)

Slik blir det mulig å si at Millers fortregning består i at handlinger negeres gjennom repetisjon, snarere enn å bli erfart. Erfaring betyr da ikke bare en intellektuell forståelse for eller anerkjennelse av det smertefulle. Det er nødvendig å gjennomleve sorgen og smerten på nytt. Den ufordøyde smerten er den som volder problemer. Det er samfunnet, eller kulturen, som tar den voksnes parti i helt konkret forstand. Et eksempel på dette er Freud.

Miller kaller seg for analytiker i den forstand at hun anser Freud som den som har pekt på den tidlige barndoms betydning for det senere liv. Undertittelen på hennes bok fra 1981, *Psykoanalysen og forræderiet mod barnet*, er allikevel talende. Miller anser det som kan kalles driftsfortolkning og den infantile seksualiteten for å være oppfinnelser som Freud innførte for å forsone sine oppdagelser med det borgerlige samfunnet. Selv om han fant at de fleste av sine nevrotiske pasienter var misbrukt av sine fedre eller av andre autoritetsfigurer i familiene, ble ikke dette sett på som selve årsaken til sykdommen. Han tolket i stedet pasientenes symptomer som uttrykk for ubevisste og fortrenge impulser. Årsaken blir driftene selv. Slik skånte han de impliserte familiene. Men dette henger sammen med et større skjema. Psykoanalysen behandler det ubevisste som om det skulle befinne seg i et vakuum, helt uavhengig av de sosiale praksisene barnet er en del av. Driftene som volder problemet stammer fra id'et, fra det ukontrollerte, førsiviliserte impulsivet. Barnet er hos Freud skyldig i utgangspunktet; *kulturen* er noe vi har oppnådd på bekostning av begjærets frihet:

I have (...) described how the constitutional disposition of the child (...) deserves to be called "polymorphously perverse" and how what is called the normal sexual function develops from this disposition through certain components of it becoming repressed. (Freud 1905, s.17)

Som dette sitatet tydelig viser, er Freud en svært viktig skikkelse. Man kunne kanskje si at han har rett i at normalitet er på bekostning av begjæret. Forskjellen til Miller, Nietzsche og Deleuze og Guattari er at for disse tenkerne betraktes den europeiske normaliteten som en sykdomstilstand. For Miller som for Deleuze og Guattari er det Laios som blir den skyldige i Ødipus-myten. Snarere enn å plassere skylden i barnet selv, slik en kanskje tydeligst kan se det hos Melanie Klein og hennes grusomme spedbarn, er det nødvendig å bli oppmerksom på den sirkel som kommer til syne når Laios blir den skyldige. Men også han bærer et taust barn i sitt indre.

Hos Alice Miller er det tale om et opprinnelig, «ekte» jeg. Dette er et punkt som det på et diskursivt nivå er mulig å være kritisk til; kanskje er Deleuze og Guattari sin stil å foretrekke? Det at de på et helt formelt nivå motsetter seg sin egen innskriving i kulturen, er etter min oppfatning en styrke. Nettopp det at deres begrepskonstruksjoner motsetter seg representasjon (hva er for eksempel denne kroppen uten organer?), kan være en styrke, i og med at deres tenkning vanskeligere lar seg omskrive til eksplisitt

informasjon og dermed få sin plass i tenkningens historie. Måten jeg'et omtales av Miller kan tolkes som en ontologisering av et jeg som ligger nærmere metafysikken, en essensialisme i ny innpakning. En kunne da hevde at problemet knyttet til den likefremme diskursen, er at den lettere lar seg skrive inn i kulturen igjen og dermed miste sitt subversive potensiale. For det er ikke jeg'et som er det som må skånes hos barnet. Det er snarere snakk om et selv i nietzscheansk forstand, *forut* for det som i vanlig forstand kalles et jeg. Tendensen til romantisering finnes hos Miller, men dette forandrer ikke på barnets status som uskyldig, som en åpen inskripsjonsoverflate. En kan kanskje si at barnet, slik Nietzsche ser det som metafor for overmennesket, får en enda mer konkret betydning hos Alice Miller. Men dette representerer ikke nødvendigvis noen konflikt. For Miller består nemlig frigjøringen fra repetisjonstvangen i at man anerkjenner barnet i seg selv, og åpner for å oppleve dette barnets sorg og smerte. Det er dermed snakk om en gjenerfaring. Dette er kanskje ikke så langt fra Nietzsches løsning på den nihilistiske krisen. Det kan virke som at det også for Nietzsche handler om å forsone seg med erfaringene fra barndommen:

Mot dine barn skal du gjøre godt igjen at du er dine fedres barn: således skal du forløse all fortid! Denne nye tavle henger jeg opp for deg. (Nietzsche 1999, s. 137)

TERRITORIUM, EKSPRESSIVITET OG AGGRESSIVITET

Hos Miller består fortrenghningen i et tap av ekspressivitet. Det er ikke smerten i seg selv som er skadelig for barnet, det er snarere det at kulturen via foreldrene søker å nekte barna denne smertens erfaring og denne smertens uttrykk. Det er nettopp ved denne fornektelsen av en stemme, at sorg og smerte blir til skyld. Hos Deleuze og Guattari finnes en lignende vektlegging. Ekspressivitet er i følge dem, nært knyttet til territorialitet. Ekspressiviteten er nemlig det som regulerer territoriene. Miller representerer en lesning av ekspressivitet og ekspressivitetens funksjon som kanskje kan kaste lys over det territoriellens rolle i familiestrukturen.

For Deleuze og Guattari er ekspressivitet det territoriellens grunnlag. Territorialitet blir mulig gjennom ekspressivitet, det muliggjør overgangen fra miljø til territorium. «Les chants d'oiseaux: l'oiseau qui chante marque ainsi son territoire ... / Fuglens sanger: fuglen markerer således sitt territorium» (Deleuze & Guattari 1980, s. 383). Miljø betyr habitat, omgivelser som ren natur. Denne naturen er rytmisk, som tidevannet, som bevegelsen mellom natt og dag. Overgangen til territorialitet skjer med ekspressivitetens inntreden, når uttrykket, for eksempel fuglesang, blir en måte å regulere rytmisk distansen til omgivelsene. «Il y a territoire dès qu'il y a expressivité du rythme / Der er territorium fra det øyeblikket det er ekspressivitet av rytme» (Deleuze & Guattari 1980, s. 387). Dette er det interessante for oss i denne sammenhengen. Det som Deleuze og Guattari her gir en forklaring på er hvor viktig uttrykket er for å regulere forholdet mellom individene og forholdet til området. Fuglene som synger forholder seg til hverandre, de gjentar hverandres melodier. Det er gjennom dette at de regulerer sin innbyrdes distanse. Territorialitet og ekspressivitet er to sider av samme sak. Dermed blir ikke aggressivitet det som ligger til grunn for territoriene slik det klassiske paradigmet forutsetter:

C'est pourquoi nous ne pouvons pas suivre une thèse comme celle de Lorenz, qui tend à mettre l'agressivité à la base du territoire (...). [C]ette réorganisation de la fonction suppose le territoire, et ne l'explique pas. (Deleuze & Guattari 1980, s. 388)

Det er derfor vi ikke kan være med på en tese som den til Lorenz, som gjør aggressiviteten til det grunnleggende for territoriet (...). [D]enne funksjonens reorganisering forutsetter territoriet, men forklarer det ikke.

Det som her står på spill for Deleuze og Guattari er

viktigheten av å tenke naturens uskyld. Vi beveger oss altså stadig innenfor et metafysikkritisk skjema. Det klassiske paradigmet, her representert ved Lorenz, tenker seg aggressiviteten som utgangspunktet, som selve naturen. Dette er en arv fra metafysikken som deler verden i en ideell og en konkret del, hvor den siste representerer feiltak og perversitet, den første det gode og det sanne.

Den vestlige kulturs forræderi mot barnet består i en kondisjonering av kroppen.

Deleuze og Guattari ser det borgerlige, eller positivistiske, synet på natur som et uttrykk for denne samme delingen: Naturen er som barnet, uskyldig. Et fenomen som er spesielt interessant i vår sammenheng ser vi når individet blir utsatt for skade, eller når det territoriale spillet bryter sammen. Fugler som blir isolert i ung alder er et eksempel på en skadet utvikling, der resultatet blir en enkel standardisert sang fremfor det mangfoldet av sanger som oppstår når fuglene samhandler. Det andre eksempelet kan en selv oppleve ved å gå inn i en dyreforretning hvor fuglesangen blir til en kakofoni som sperrer for utveksling. Aggressiviteten er da resultatet. Det som Deleuze og Guattari viser, er viktigheten av at uttrykket er en rytmisk tilnærming og frastøting. I forhold til barnets utvikling, og da med Alice Miller i bakhodet, kan man kanskje se en modell som viser hvor viktig spillet mellom barn og foreldre er; et samspill som strekker seg helt fra den gradvise utviklingen fra en symbiose med morskroppen, til en hel og selvstendig kropp. For den autoritære familiestrukturen der kommunikasjonen er regulert gjennom en overkodning, der pappa-mammas språk blir til ordreord, kan ikke fungere som spill. Barnet kan ikke kopiere og respondere for slik å delta i en bevegelse av nærhet og distanse. Barn og foreldre i en patriarkalsk familie er på forskjellige nivåer prinsipielt sett. Pappa-mamma skal være garantist for en verden der språktegnet står i et én til én forhold til tingen og jeg'et i et én til én forhold til kroppen. Denne verdens stabilitet er garantien for sunnhet, grensen mot galskapen innenfor det klassiske oppdragelsesregimet. I vårt perspektiv her er det snarere denne låsingen av virkeligheten som både hindrer kreativitet og livsutfoldelse, og samtidig åpner for fascismens pansrede subjekter.

Miller fremhever en likhetsrelasjon, en relasjon som

ikke reproducerer den autoritære faren som rolle. Familien vil da snarere ligne på det som Deleuze og Guattari vil kalle for en flokk eller gruppe, som kjennetegnes ved at alle individene har individuelle, singulære relasjoner til hverandre. Dermed kan en snakke om en immanent familiestruktur, der de enkelte samhandler og skaper, der territorialitetene og kodene er i bevegelse gjennom ekspressivitet. Det er ikke lenger et metafysisk transcendentalt nivå som garanterer for foreldrenes ukrenkelige autoritet, for ordenes ukrenkelige betydning.

METAFYSIKKEN OG BARNET

Hva så med kroppslighetens kondisjonering hos Nietzsche, Miller og Deleuze og Guattari, og hva med barnet og metafysikken? Jeg har forsøkt å vise at for alle disse tre tenkerne er kroppslighetens kondisjonering et hovedanliggende. Den vestlige kulturen reproducerer seg selv gjennom en forming av kroppen, av barnet. Med sitt utspring i metafysikken går den på *barnets* bekostning. Dette skjer både i helt konkret forstand gjennom de regimene som skriver barnet inn i kulturen, og i overført betydning, ved at *voksenrollen*, maktposisjonen, foretrekkes fremfor den kreative skapende. For å oppsummere i en setning: Den vestlige kulturs forræderi mot barnet består i en kondisjonering av kroppen.

Noe som representerer en verdi ved denne tenkningen slik jeg ser det, er at den forsøker å nærme seg livet. Man kunne kalle det et forsøk på å åpne for det empiriske nivået i tilværelsen uten empirismens naive begrep om erfaring. Kanskje kunne en si at man står overfor en kroppstenkning, en lesning av Nietzsche som peker i retning av en tragisk filosofi, snarere enn en aporetisk. Kanskje må vi, hvis vi skal ta de teoretiske konsekvensene av en slik tenkning på alvor, gå utover den Nietzsche som Paul de Mann, med støtte hos Heidegger og Derrida, gjør til en utveisløshetens førstekonsulent. Man risikerer nemlig, som Foucault påpeker i kritikken av sin kollega Derrida, i den konflikten som franskmennene kaller *l'affaire de la petite pédagogie*, å gi læreren en suverenitet som tillater ham å ubegrenset kunne gjenfortolke teksten (Foucault 1972, s. 602). Men snarere enn å diskutere dette direkte på et teoretisk nivå har jeg villet forsøke å nærme meg et konkret problemkompleks. En god grunn til å lese Nietzsche i relasjon til Deleuze og Guattari og Alice Miller, kan være at det hjelper å løfte blikket fra boka.

LITTERATUR

- Deleuze & Guattari. 1980, *Mille Plateaux; Capitalisme et schizophrénie*, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Deleuze & Guattari. 1972, *L'Anti-Œdipe; Capitalisme et schizophrénie*, Les Éditions de Minuit, Paris.
- Foucault, M. 1972, *Histoire de la folie à l'âge classique*, Gallimard, Paris.
- Freud, S. 1905, *My views on the Part Played by Sexuality in the Aetiology of the Neuroses*. Teksten er hentet fra Rieff, P. (red.), 1963, *Sexuality and the Psychology of Love*, Collier Books, New York.
- Miller, A. 1980, *I begynnelsen var oppdragelsen*, Gyldendal, Oslo.
- Miller, A. 1985, *Du må ikke merke;Psykoanalysen og foraderiet mod barnet*, Hans Reitzels Forlag, København.
- Nietzsche, F. 2002, *Moralens oprindelse*, Det lille forlag, Fredriksberg.
- Nietzsche, F. 1999, *Slik talte Zarathustra*, Gyldendal, Oslo.
- Pettersen, H. 1991, *Nietzsche; lidelse og menneskedannelse*, Ariadne, Bergen.
- Utaker, A. 2002, *La philosophie du langage; Une archéologie saussurienne*, Presses Universitaires de France, Paris.

VIL DU SKRIVE FOR FILOSOFISK SUPPLEMENT?

Filosofisk supplement er et studentdrevet tidsskrift tilknyttet Program for Filosofi ved UiO. Vi trenger stadig nye tekster, både hva gjelder artikler, anmeldelser og intervjuer. Har du en filosofisk tanke å formidle? Eller en nyere filosofibok å reflektere rundt? Kan du få en spennende filosof eller tenker i tale i et intervju?

Ta kontakt på e-post: filosofisk-supplement@ifikk.uio.no

Mer info og retningslinjer finner du også på vår hjemmeside <http://foreninger.uio.no/filosofisk-supplement/>